

PROČ SE PŘI KANONIZAČNÍCH KAUZÁCH VYŽADUJÍ ZÁZRKY?*

Francesco Antonelli

I.

Ohledně beatifikačních a kanonizačních kauz můžeme bez obav říci, že požadavek na předchozí potvrzení jednoho nebo více zázraků, k nimž došlo na přímluvu kandidátů blahorečení nebo svatořečení – a to jak mučedníků, tak vyznavačů –, nebyl v minulosti ani dnes považován za teologicky nezbytný prvek. K tomu, aby mohl papež potvrdit autenticitu mučednické smrti nebo heroických ctností a následně povýšil daného kandidáta k veřejné úctě, a to jak v omezené formě, tak ve formě rozšířené na celou církev, stačí, aby se vědecky prokázalo, že tento kandidát podstoupil mučednickou smrt na obranu víry nebo dosáhl heroického stupně ctností.

Je ovšem rovněž nepopiratelné a historicky i právně lehce dokazatelné, že už od prvních případů vyzdvižení k veřejné úctě přistupovala církevní autorita k *translatio corporis* nebo kanonizaci na základě spontánní lidové úcty v souladu se zásadou *vox populi vox Dei*, avšak pouze po přečtení *passio*, šlo-li o mučedníky, popř. *ctnostného života*, jednalo-li se o vyznavače; vždycky ovšem následovala nezbytná četba seznamu zázraků, připisovaných jejich přímluvě, k nimž došlo jak *in vita*, tak *post mortem*.

Četba *passio*, *ctnostného života* nebo seznamu zázraků se obvykle odehrávala v přítomnosti biskupa nebo v rámci nějakého di-

ecézního či provinčního synodu a po jejím skončení se přistoupilo k přenesení ostatků, čímž byla církví oficiálně stvrzena veřejná úcta daného kandidáta.¹ Tato praxe zůstala kromě drobných variací druhořadého významu neporušená až do konce 12. století.²

To vše se dělo proto, že církevní autorita od nepaměti považovala zázrak za Boží potvrzení – můžeme říci přímo svrchovaný důkaz – svatosti,³ tzn. autenticity mučednické smrti a heroického stupně křesťanských ctností. V zázracích, k nimž docházelo na přímluvu mučedníků a vyznavačů, viděla církev ve všech dobách *digitus Dei*, jímž Bůh svou pečeti stvrzoval její velmi významné a závažné rozhodnutí.

Od začátku 13. století, už od Innocence III.,⁴ ale zejména pak od „papežské výhrady“ zavedené Řehořem IX., kdy byl známý dekret Alexandra III. *Audivimus* z roku 1170 zařazen mezi dekretálie (1234), se místo obyčejné četby *passio*, *ctnostného života* a seznamu zázraků začal konat opravdový kanonický proces o mučednictví nebo o heroickém životě křesťanských ctností a o vykonaných zázracích *in vita* a *post mortem*.⁵

Metoda, kterou byly zkoumány předložené zázračné úkony, zůstala samozřejmě po dlouhá léta na velmi primitivní úrovni; ale protože se mezi zázraky, prezentovanými v rámci kanonizačního řízení, objevovala stále čas-

těji roztodivná uzdravení z těch nejbizarnějších patologií, postupně se začal přisuzovat zvláštní význam výpovědím ošetřujících lékařů, pokud byly součástí materiálů předložených při procesu,⁶ avšak nikomu ani nepřišlo na mysl, že by se v kauzách, jež mají pro církve takový dopad, odstranil požadavek na zázraky.

II.

Poté, co byla zřízena Kongregace pro ritus (1588), se kanonická procedura se svými dvěma fázemi – vyšetřující fází, spočívající ve shromažďování důkazů, a fází ověřovací, v níž se tyto důkazy zkoumaly – velmi rychle zdokonalovala. Přestože se začala používat také *beatifikace*, jež je z teologického i z liturgického hlediska méně náročná než kanonizace, ani zde nikoho ani nenapadlo, že by se z tohoto řízení měl odstranit požadavek na zázrak; vždyť právě zázrak byl vnímán jako zásadní prvek Boží garance svatosti kandidáta, který měl být vyvýšen k oltářní poctě. V tomto období bylo ovšem zakázáno předkládat zázraky, k nimž došlo za života kandidátů, a došlo k omezení počtu požadovaných zázraků, k nimž došlo *post mortem*. A nejen to; zázraky, k nimž došlo po smrti kandidáta, začaly být postupně stále důkladněji prověřovány – mimo jiné i proto, že právě v tomto období nastal pomalý, avšak zřetelný rozvoj lékařské vědy.

Počínaje rokem 1609, přesněji řečeno, když auditoři Římské roty zkoumali kauzu sv. Karla Boromejského (přesun kompetencí na Kongregaci pro ritus byl postupný a probíhal nikoli bez odporu), bylo předloženo jen asi deset „zázraků“, k nimž došlo *post mortem*, a všechny tyto zázraky byly posuzovány několika lékařskými znalci.⁷ Je to první známý

případ, kdy byla aplikována procedura, která v oblasti průzkumu předkládaných zázračných uzdravení znamenala velký krok dopředu. Později se velmi rychle ustálila praxe obracet se na lékařské znalce, jejichž služeb využívali jak předkladatelé kanonizačních kauz, tak Kongregace pro ritus.

Tento úzus, podle kterého byly zázraky, jež se většinou týkaly uzdravení z nejrůznějších nemocí, prověřovány lékařskými znalci, byl v roce 1678 papežem Innocenem XI. uzákoněn.⁸ Tito lékaři se nazývali *Periti pro rei veritate*, jestliže je předvolala kongregace, nebo *Periti ad opportunitatem*, pokud se s nimi radili předkladatelé jednotlivých kanonizačních kauz.

Ani v této době, kdy došlo ke stabilizaci kanonické procedury týkající se beatifikací a kanonizací, se nikdo nesnažil navrhnout odstranění požadavků na zázraky. Benedikt XIV., který měl za sebou dlouhodobou zkušenost *generálního ochránce víry*, určil, kolik schválených zázraků je třeba pro beatifikace a kolik pro kanonizace, a vydal *Směrnice pro lékaře*, o které se měli opírat ti, kteří zkoumali předložená zázračná uzdravení.⁹

Jednou z velkých starostí Kongregace pro ritus v oblasti mimořádných uzdravení bylo nashromáždit takové důkazy, které by byly z lékařského hlediska nezpochybnitelné. V instrukcích zasílaných diecézním ordinářům, pověřeným přípravou jednotlivých kanonických procesů, se neustále zdůrazňovalo, aby jako svědky vyslechli i ošetřující lékaře, aby zajistili přítomnost nějakého lékaře u výslechů svědků a konečně aby byly takto uzdravené osoby prohlédnuty *inspekčními znalci*, kteří byli povinni předložit své závěry soudcům, a to jak ústně, tak písemně.¹⁰

I v ověřovací fázi zkoumání zázraků se ví-

ce méně od konce 17. století stalo povinností obrátit se na dva znalce *ex offio* před *přípravným* shromážděním *super miro*, na dalšího znalce *Peritior* před *přípravným* shromážděním a na znalce *Peritissimus* před *generálním* shromážděním. Žadatelé měli právo reagovat na námítky těchto *znalců*, a *generální ochránce víry* tyto posudky případ od případu zaznamenal do *Animadversiones* spolu s hodnocením, které k těmto námítkám připojili znalci povolání stranami (*ad opportunitatem*).¹¹

Všechny tyto normy vycházely z trvalého úsilí Svatého stolce, aby byla zajištěna autenticita zázraku, nezpochybnitelného znamení svatosti jednotlivých kandidátů pocty oltáře, ať už se jednalo o mučedníky, nebo o vyznavače.

III.

Kodex kanonického práva z roku 1917 převzal v otázce zázraků *sic et simpliciter* tehdy platné normy, přičemž upřel žadatelům právo obrátit se na své znalce, nazývané *ad opportunitatem*.

Dne 22. října 1948 zřídila Kongregace pro ritus *Lékařskou komisi pro zkoumání zázračných uzdravení, předkládaných v rámci beatifikačních a kanonizačních kauz*¹² a zhruba o měsíc a půl později byla revidována a schválena *ad annum, in experimentum* statuta této komise.¹³ Dne 10. července 1959 schválil Svatý otec nový *Řád lékařské konzultace*, který byl ihned poté vydán ve Vatikánském nakladatelství. Tento technický poradní nástroj koná až dodnes dobrou službu, když Kongregace pro blahorečení a svatořečení zkoumá zázračná uzdravení, která jsou jí předkládána.

Je jasné, že celá tato snaha dosáhnout

morální jistoty o nadpřirozené povaze jevů, předkládaných při beatifikačních a kanonizačních kauzách jako zázraky, nachází své odůvodnění v přesvědčení církve, že zázrak je nejlepším Božím stvrzením autenticity mučednictví a heroického stupně ctností; zázrak je tedy mnohem významnějším znamením než prostá *fama miraculorum*, kterou nelze vždycky uchránit před umělými lidskými vlivy a před možnými formami lidového fanatismu.

Jinými slovy: církve se v průběhu dějin snažila prozíravě brát v potaz zázraky, protože už spontánní úcta křesťanského lidu byla doprovázena „zázračnými“ událostmi, připisovanými přímluvě kandidátů k poctě oltáře. Církve byla tímto jevem povzbuzena, protože tak získala jistotu, že tím může věrohodně potvrdit buď mučednictví, nebo heroický stupeň ctností těchto kandidátů, a na základě toho vydat rozhodnutí, že jim může být prokazována úcta formou veřejného kultu.

IV.

V dnešní době se stále silněji ozývají názory, že by bylo vhodné zázraky odstranit; předkladatelé beatifikačních a kanonizačních kauz i jejich postulátoři se předhánějí, kdo v této věci prohlásí ostřejší slova. Často se říká, že důkaz pomocí zázraku

– *není teologicky nezbytný*: to je pravda, ale zázrak je i nadále určitým důkazem od Boha, a proto je vhodné uchovat jej především při kanonizaci, *quae attingit infallibilitatem Romani Pontificis*;

– *jako Boží znamení je dostačující fama miraculorum*: mezi znamením a znamením však můžeme najít značné rozdíly. Zname-

ní, které se zakládá na *fama miraculorum*, je ovlivnitelné řadou přehnaností a iluzí, nemluvě o skutečném fantazírování; znamení založené na skutečnosti, pro jejíž povahu nelze podle vědy nalézt vysvětlení v přirozeném řádu, nemůže být interpretováno jinak než jako Boží zásah; proto nám nabízí tak pevnou jistotu, s jakou se při pouhé *fama miraculorum* nemůžeme setkat;

– *po prokázání mučednické smrti nebo heroického stupně ctností je důkaz v podobě zázraku nadbytečný*: pokud by tomu tak bylo, museli bychom z toho vyvodit, že církve po dlouhá staletí jednala nepřiliš osvěceně, nechceme-li přímo tvrdit, že se mýlila;

– *v důsledku rozvoje medicíny je stále obtížnější získat vědecky ověřitelné a dokumentovatelné důkazy, jímž bychom mohli přisoudit charakter zázračných uzdravení*: to je částečně pravda, zvláště pomyslíme-li na země třetího světa, ale není to dostatečný důvod, abychom *sic et simpliciter* požadovali zrušení požadavku na důkaz ve formě zázraku. Z téhož důvodu se tvrdí, že *bude stále obtížnější dospět k uznání vědecké nevysvětlitelnosti předkládaných zázračných uzdravení*: toto tvrzení však je třeba nejprve dokázat. Nezapomínejme, že církve považovala od pradávna beatifikační a kanonizační kauzy za *causae non necessariae* a že kanonická praxe, kterou církve sleduje po dlouhá staletí, vždy požadovala, že v těchto kauzách *probationes debent esse omnino plenae!*;

– *ve skutečnosti všechno závisí na odpovědi lékařské rady*. To není pravda: v minulosti i v dnešní době dochází k tomu, že přes jednoznačný souhlas *lékařské rady* ohledně

vědecké nevysvětlitelnosti předložených zázračných uzdravení jsou některá z nich teologickými poradci, popřípadě otci kardinály, odmítnuta pro přetrvávající pochybnosti, například co se týká vzývání daného kandidáta.

V.

Opravdové důvody tohoto tažení pro odstranění zázraků z beatifikačních a kanonizačních kauz jsou zcela jiné, a protagonisté těchto protestních aktivit se je většinou neodvažují vyjevit před kompetentními pracovníky v této oblasti. Skutečné důvody jsou: Že se důkaz prostřednictvím zázraků vůbec nelíbí ani předkladatelům těchto kauz, ani jejich postulátorům, protože prodlužuje trvání procesu a hlavně protože obnáší zvýšené náklady.

Právě v době, jako je naše, kdy se z více stran lidé dívají na instituce církve a na autoritu římského papeže s nesnadno skrývanou skepsí a s velmi kritickým postojem, se nejeví jako prozíravé ani vhodné odstranit Boží důkaz v podobě zázraku z beatifikačních, a především z kanonizačních procesů, které jsou projevem výkonu papežské neomylnosti.¹⁴

Moje dlouholetá zkušenost *poradce pro kauzy svatých*, jímž jsem od roku 1966, mě naopak vede k tomu, abych zdůraznil, že je nutné, aby kongregace posuzovala celou oblast zázraků v beatifikačních a kanonizačních kauzách s ještě větší přísností, ať už co se týká vyšetřovací fáze se shromažďováním důkazů, tak fáze ověřovací, v níž se zkoumají důkazy, ať už jsou svědecké nebo dokumentární, soudní či mimosoudní, vědecké či obyčejné.

Podle mého názoru by bylo katastrofou ponechat v otázce zázraků při těchto procesech

volnou ruku diecézním ordinářům nebo i biskupským konferencím, protože kromě malých výjimek jim k projednávání kauz, týkajících se světců, většinou chybí zkušenost a vhodně připravený personál. Pouze kongregace je schopná pozorně bdít nad tím, aby se ve vyšetřovací fázi shromáždily v plném respektu ke kanonickým normám dostatečné důkazy, umožňující přesnou historickou rekonstrukci jejich obsahu prostřednictvím průzkumu lékařských a vědeckých prvků, a objektivní a věrohodné posouzení, zda k nim došlo na vzývání daného kandidáta.

Přejdeme-li nyní k ověřovací fázi, *znalci ex offio* i samotní členové *lékařské rady* by měli být vybráni případ od případu výlučně na základě jejich vědecké kompetentnosti a vždy s přihlédnutím k povaze jevů, které mají zkoumat. Jinými slovy: nestačí, aby *znalci ex offio* a ostatní členové poradního orgánu byli řádně jmenovanými členy této komise, ale aby to byli specialisté, vybraní s ohledem na specifickou patologii, z níž měl být daný člověk nevysvětlitelným způsobem uzdraven.

Na závěr si myslím, že je svrchovaně vhodné, aby byly znovu uvedeny do života *Ani-madversiones generálního ochránce víry*. *Positio* by nemělo být možné vydat, dokud podle uvážení zpravodaje pro otázky zázraků zůstávají nějaké stinné stránky v otázce, zda byly respektovány právní normy, zda by-

la správně provedena historická rekonstrukce obsahu kauzy, zda nebyl opomenut nějaký lékařský aspekt tohoto zkoumaného případu (diagnóza, prognóza, léčebný postup, způsob a kvalita uzdravení), a zvláště zda bylo ověřeno, že k zázraku došlo po vzývání daného kandidáta.

Tím by se zamezilo tomu, že budou Kongresu teologických konzultorů předkládány evidentně nedostatečné případy, jak se často stávalo a dosud stává – bohužel právě od chvíle, kdy byly zrušeny *Animadversiones generálního ochránce víry*.

Závěr

Podle mého skromného úsudku by v kauzách týkajících se světců neměly být zrušeny zázraky, které byly odnepaměti považovány za *nejvyšší důkaz svatosti*¹⁵ kandidátů úcty oltáře – mučedníků i vyznavačů. Naopak by měla být posílena bdělost Svatého stolce, aby se zabránilo nevhodným nářkům a hlavně aby byla římskému papeži, v jehož kompetenci je prohlašovat nové svaté, garantována jistota, že k tomuto vyjádření dochází poté, co byly prozkoumány všechny lidské cesty a bylo prostřednictvím důkazu v podobě zázraku dosaženo i Božího schválení. *Et haec dicta sunt salvo semper meliore iudicio.*

Přeložil Jiří Plhoň

Poznámky

* Publikovaný text byl připraven konzultorem Kongregace pro blahorečení a svatořečení za účelem studijní průpravy spolupracovníků kongregace a postulátorů (Řím, 30. prosince 2005).

¹ H. DELEHAYE, *Sanctus*. Essai sur le culte des Saints dans l'antiquité, Bruxelles 1927, s. 112n a 162n; S. KUTTNER, *La réserve papale du droit de canonisation*, in: *Revue d'Histoire de Droit Français et Étranger* XVII, 1938, s. 173–175; J. SCHLAFKE, *De competentia in causis Sanctorum decernendi a primis post Christum natum saeculis usque ad a. 1234*, Romae 1961, s. 9–10, 42–44; L. HERTLING, *Materiali per la storia del processo di canonizzazione*, in: *Gregorianum* XVI, 1935, s. 171–187. J. LöW, *La canonizzazione*, in: *EC* III, s. 574.

² J. SCHLAFKE, *De competentia*, s. 56; S. KUTTNER, *La réserve papale*, s. 177, 208.

³ SV. TOMÁŠ, *Summa theologica*, IIa, IIae, q. 178, a. 2, in: F. SUAREZ, *De gratia*, in: *Opera Omnia*, VII, Paris 1857, Proleg. 3, kap. 4, č. 12.

⁴ R. FOREVILLE, *Un procès de canonisation à l'aube du XIIIe siècle (1201–1202)*. Le livre de St. Gilbert de Sempringham, Paris 1943, s. 25n.

⁵ Tamtéž, s. 133–134; J. LÖW, *La canonizzazione*, s. 586.

⁶ Srov. Z. LAZZERI (ed.), *Il processo di canonizzazione di S. Chiara*, in: *AFH* XIII, 1920, s. 403–507.

⁷ F. ANTONELLI, *De inquisitione medico-legali super miraculis in causis beatificationis et canonizationis*, Romae 1962, s. 53n.

⁸ Tamtéž, s. 75n.

⁹ BENEDIKT XIV., *Nota dei Medici e Chirurghi destinati a scrivere sopra i miracoli*, Roma 1743, Regesta Sanctorum 1742-44, list 129r. Tento velmi zajímavý dokument byl objeven v roce 1960 a poprvé publikován v červnu 1962 Francescem Antonellim v *De inquisitione medico-legali super miraculis in causis beati icationis et canonizationis* na s. 116, avšak jak citovaný dokument, tak jiné obsáhle úryvky tohoto díla, které bylo okamžitě doceněno i věhlasnými bollandisty (srov. *Analecta Bollandiana*, T. 81, 1963, s. 481–482), bývají často citovány bez jakéhokoliv odkazu na editora!

¹⁰ F. ANTONELLI, *De inquisitione*, s. 88–113.

¹¹ Tamtéž, s. 113–128.

¹² Srov. tamtéž, s. 207–210.

¹³ Srov. tamtéž, s. 211–214.

¹⁴ Srov. F. SPEDALIERI, *De Ecclesiae infallibilitate in canonizatione Sanctorum*, Romae 1949.

¹⁵ SV. TOMÁŠ, *Summa theologica*, IIa IIae, q. 178, a. 2, in: F. SUAREZ, *De gratia*, Proleg. 3, kap. 4, č. 12.